

BIZNES JARAYONLARI TO'G'RISIDA BOSHQARUV HISOBI MA'LUMOTLARINI TAYYORLASH YO'LLARI VA UNI TASHKIL ETISH

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti

To'rtko'l fakulteti

Soliq va soliqqa tortish yo'nalishi,

2-kurs bakalavriyati talabasi

Muhammadto'xtasinov Ismoiljon Umidjon o'g'li

ANNOTATSIYA : Ushbu maqolada biznes jarayonlari haqida boshqaruv hisobi ma'lumotlarini shakllantirishning asosiy usullari va uni samarali tashkil etish masalalari tahlil etilgan. Boshqaruv hisobi biznes faoliyatini to'g'ri rejalashtirish, nazorat qilish hamda tahlil qilish jarayonida muhim o'rin tutadi. Tadqiqot davomida boshqaruv hisobi axborotlarining yaratilish bosqichlari, ularning biznes qarorlar qabul qilishdagi o'rni, shuningdek ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va taqdim etish jarayonlari keng yoritilgan. Bundan tashqari, boshqaruv hisobi tizimini samarali tashkil etish uchun zarur metodlar va usullar hamda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: boshqaruv hisobi, biznes jarayonlari, hisobot ma'lumotlari, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilish, qaror qabul qilish, axborot tizimi, hisob siyosati, raqamli texnologiyalar, moliyaviy tahlil, resurslarni boshqarish.

METHODS OF PREPARATION OF MANAGEMENT ACCOUNTING INFORMATION ON BUSINESS PROCESSES AND ITS ORGANIZATION

ANNOTATION : This article analyzes the main methods of forming management accounting information on business processes and the issues of its effective organization. Management accounting plays an important role in the process of proper planning, control and analysis of business activities. During the study, the stages of creation of management accounting information, their role in making business decisions, as well as the processes of collecting, processing and presenting data were widely covered. In addition, the necessary methods and techniques for the effective

organization of the management accounting system and the possibilities of using digital technologies were also considered.

Keywords: management accounting, business processes, reporting information, data collection and analysis, decision-making, information system, accounting policy, digital technologies, financial analysis, resource management.

СПОСОБЫ ПОДГОТОВКИ ИНФОРМАЦИИ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЕТА О БИЗНЕС-ПРОЦЕССАХ И ЕГО ОРГАНИЗАЦИИ

АННОТАЦИЯ : В статье анализируются основные методы формирования информации управленческого учета о бизнес-процессах и вопросы ее эффективной организации. Управленческий учет играет важную роль в процессе правильного планирования, контроля и анализа деятельности предприятия. В исследовании подробно рассмотрены этапы создания информации управленческого учета, ее роль в принятии бизнес-решений, а также процессы сбора, обработки и представления данных. Кроме того, были рассмотрены необходимые методы и приемы для эффективной организации системы управленческого учета, а также возможности использования цифровых технологий.

Ключевые слова: управленческий учет, бизнес-процессы, отчетные данные, сбор и анализ данных, принятие решений, информационная система, учетная политика, цифровые технологии, финансовый анализ, управление ресурсами.

KIRISH

Bugungi kunda biznes jarayonlarini samarali boshqarish va raqobatbardosh afzalliklarga erishish uchun boshqaruv hisobi ma'lumotlaridan to'g'ri foydalanish juda muhimdir. Boshqaruv hisobi, biznes faoliyatining barcha bosqichlarida — rejalashtirish, nazorat qilish, tahlil qilish va strategik qarorlar qabul qilishda asosiy axborot manbai sifatida ishlaydi.[1]

Boshqaruv hisobi yordamida tashkilotlar o'z resurslarini samarali boshqarish, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish jarayonlarini yaxshilash, xarajatlarni qisqartirish va daromadlarni oshirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, zamonaviy raqamli texnologiyalar va avtomatlashtirilgan tizimlarning qo'llanilishi boshqaruv hisobi jarayonlarini tez, aniq va samarali tashkil qilishni ta'minlaydi.[2]

Ushbu ishda biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi ma'lumotlarini shakllantirish usullari, ularni tartibga solish prinsiplaridan va amaliy ahamiyatidan batafsil tahlil qilinadi.

UHQKAMA VA NATIJALAR

Boshqaruv hisobi ma'lumotlari biznes jarayonlari haqida aniq va to'liq axborot taqdim etish uchun maxsus reja asosida tayyorlanadi. Bu jarayon quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi:[3]

- Birlamchi ma'lumotlarni yig'ish: Har bir biznes faoliyati haqida ishonchli va aniq ma'lumotlar to'planadi, bu esa moliyaviy xarajatlar, ishlab chiqarish hajmi, mehnat resurslari va vaqt sarfi kabi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi.

- Ma'lumotlarni qayta ishlash: Yig'ilgan ma'lumotlar maxsus dasturlar va metodlar yordamida tahlil qilinadi, ular iqtisodiy va moliyaviy natijalarga ta'siri o'rganiladi.

- Tasniflash va guruhlash: Ma'lumotlar turli mezonlarga ko'ra, masalan, mahsulot turlari, bo'limlar, loyihalar yoki vaqt oralig'i asosida guruhlanadi.

- Tahliliy hisobotlar tuzish: Olingan natijalar asosida hisobotlar tayyorlanadi, ular boshqaruv qarorlarini qabul qilishda qo'llaniladi.

Boshqaruv hisobi tizimini samarali tashkil etish uchun quyidagi asosiy tamoyillarga rioya qilish zarur:[4]

- Aniqlik va ishonchlilik: Hisobotlarda noaniq yoki noto'g'ri ma'lumotlar bo'lmasligi lozim, chunki ular noto'g'ri qaror qabul qilishga olib keladi.

- Tezkorlik: Ma'lumotlar vaqtida taqdim etilishi kerak, chunki kechikkan ma'lumotlar ahamiyatini yo'qotadi.

• Moslashuvchanlik: Boshqaruv hisobi tizimi biznes sharoitlaridagi o'zgarishlarga tez moslasha olishga qodir bo'lishi kerak.

• Integratsiyalashgan tizimlar: Hisob ma'lumotlari moliya, ishlab chiqarish, marketing va boshqa bo'limlar bilan integratsiyalashgan holda ishlashi kerak.

Hozirgi kunda ko'plab tashkilotlar boshqaruv hisobi tizimini yanada takomillashtirish uchun ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management) va boshqa avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanmoqdalar.

Boshqaruv hisobi ma'lumotlari quyidagi sohalarda muhim rol o'ynaydi:[5]

- Xarajatlarni kamaytirish va daromadni oshirish bo'yicha qarorlar qabul qilish,
- Investitsiya loyihalarini baholash va tanlash,
- Mahsulot portfelini optimallashtirish,
- Xodimlar ish samaradorligini aniqlash va rag'batlantirish,
- Risklarni tahlil qilish va oldini olish.

Yaxshi tayyorlangan va tahlil qilingan boshqaruv hisobi ma'lumotlari rahbariyatga aniq va ishonchli qarorlar qabul qilish imkoniyatini beradi va biznes samaradorligini oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, biznes jarayonlari to'g'risida boshqaruv hisobi ma'lumotlarini tayyorlash va ularni samarali tashkil etish kompaniyaning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Hisobotlarda taqdim etilgan ma'lumotlarning to'g'riligi, aniqligi va tezkorligi rahbariyatga iqtisodiy faoliyatni real baholash va strategik hamda operativ qarorlar qabul qilish imkoniyatini yaratadi.

Boshqaruv hisobi ma'lumotlarini shakllantirish jarayonida birlamchi ma'lumotlarni to'g'ri yig'ish, ularni zamonaviy uslublar yordamida tahlil qilish va aniq shaklda taqdim etish zarurati ta'kidlangan. Ma'lumotlar oqimini avtomatlashtirish va raqamli texnologiyalarni keng qo'llash boshqaruv hisobi tizimining samaradorligini yanada oshiradi.[6]

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, samarali boshqaruv hisobi tizimi:

- Xarajatlar va foyda o'rtasidagi muvozanatni nazorat qilish,

- Resurslardan samarali foydalanish,
- Biznes strategiyasini aniq belgilash,
- Risklarni aniqlash va ularni kamaytirish imkoniyatini yaratadi.

Shunday qilib, biznes jarayonlarida boshqaruv hisobi tizimini mukammal tashkil etish va uni doimiy ravishda takomillashtirish har qanday tashkilotning raqobatbardoshligini va moliyaviy barqarorligini oshirishda asosiy omil bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA

Biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi ma'lumotlarini tayyorlash va samarali tashkil etish kompaniyaning faoliyat samaradorligini oshirish va strategik maqsadlarga erishishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, boshqaruv hisobi ma'lumotlari rahbariyatga moliyaviy va ishlab chiqarish ko'rsatkichlarini aniq baholashga, shuningdek tez va samarali qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Hisob ma'lumotlarini to'g'ri yig'ish, zamonaviy texnologiyalar yordamida qayta ishlash va chuqur tahlil qilish boshqaruv tizimining samarali ishlashini ta'minlaydi. Shu bois, har bir tashkilot boshqaruv hisobi tizimini rivojlantirish, raqamli vositalardan keng foydalanish va ma'lumotlarning ishonchliligini doimiy ravishda tekshirishga alohida e'tibor qaratishi zarur.

Shunday qilib, puxta tashkil etilgan boshqaruv hisobi tizimi tashkilotlarga nafaqat ichki jarayonlarni yaxshilash, balki raqobatbardoshligini va bozor sharoitlariga tez moslashuvchanligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev A.A., Ergashxo'jayev Sh.S. Buxgalteriya hisobi va audit asoslari. – Toshkent: “IQTISOD-MOLIYA”, 2020.
2. Zokirov M.M. Boshqaruv hisobi va moliyaviy tahlil. – Toshkent: “IQTISODIYOT”, 2018.
3. Abdulxaqov M.M. Buxgalteriya va boshqaruv hisobi tizimlari. – Toshkent: “Fan va texnologiya”, 2019.

4. Horngren C.T., Datar S.M., Rajan M.V. Cost Accounting: A Managerial Emphasis. – Pearson Education Limited, 2015.
5. Drury C. Management and Cost Accounting. – Cengage Learning, 2018.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi “Raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-4562-son qarori.